

על התערוכה "לינה משותפת" במוזיאון האמנות של תל-אביב, ביתן הלנה רובינשטיין

גדי ראונר

פורסם בעיתון "בבית", יקום, 2006

בחלקה הראשון בנויה התערוכה כבית ילדים של פעם. בחדר הראשון משמאל נמצאת היצירה הראשונה. שם יש דגם מוקטן המורכב מדמויות קטנות (כמו ילדים) השוכבות לצדי צינור מרכזי ומחוברות אליו. בקירות החדר משורטטות דיאגרמות רבות, עם הרבה מאוד ריבועים וקווים מחוברים, קווים ישרים וקווים אלכסוניים, היוצאים ונכנסים ממה שכביכול נראה כמערכת ענפה ומורכבת של בתי ילדים. דמויות קטנות וזהות של ילדים מחוברים אף הם ביניהם דרך עיגולים אדומים המודבקים באזור האגן. בצד עומד פס יצור, מסילה. במפלס העליון פניו של המבקר נתקלות בגוש ענק דמוי-בצק ממנו צומחים פני ילדים מחוקים, זהים אחד לשני, משורשרים. כמו סרט נע של לחמניות, כך מעוצבים התוצרים של החינוך הקיבוצי. הכול רצפים והנדסה המונית.

כמעט בכל היצירות המוצגות בתערוכה המסר הוא אחיד באותה מידה: ריבוי דמויות זהות, ממוספרות, משותקות, מחוברות, מהונדסות, מעוצבות באחידות. עד מהרה אני מתחיל להבין היכן אני נמצא. מתברר כי אני עד למעשה של כיתת יורים מגויסת העומדת מול הקרבן שממילא כבר מת והוא הלינה המשותפת, החינוך הקיבוצי.

במעין הסבר שמבקש לעדן את המסר של התערוכה מסבירה האוצרת כי אופן ההסתכלות של האמנים אינו מבטא כעס או חיפוש אשמים. אולם המתבונן התמים אינו יכול שלא להבחין בעומק הפגיעה והעלבון שהם מרגישים כלפי החינוך הקיבוצי המסורתי. מתוך זיכרון ילידי של מבוגר ביקשה קבוצת האמנים הזאת לחסל חשבונות עם העבר...תרפיה אישית באמצעות אמנות.

אני שואל את עצמי: האם כל מעשי הלינה המשותפת היו הבל הבלים? האם כל הזיכרונות המרוכזים במקום הזה חייבים להיות ביקורתיים עד לשלילה? האין בנמצא לפחות זיכרון חיובי אחד כלשהו שיבטא את הרצון הכן והתמים של התנועה הקיבוצית ליצור דור יהודים חדש, זן אחר של אדם?

כמי שגידל שני בנים, יועד ועילי, במערכת החינוכית הקיבוצית המשותפת של שנות ה-70 וה-80 איני יכול לומר כי החינוך הקיבוצי חף מעוולות ומעניינים בלתי-מובנים למיניהם. היו נורמות וחוקים שפעלו מתוך אינרציה ונחות. אולם לא ניתן לתאר כל המעשה החינוכי בצבעים שחורים. הייתה דאגה לרווחת הפרט, לנזקק, הייתה תשומת הלב; היה קיים יחס אישי של מחנכות מונעות על-ידי עשיית הטוב. היה שוויון הזדמנויות לכל והיו גם חוויות בלתי נשכחות בחברת הילדים. כל אלה היוו מקור לחיקוי ולהערצה. כמה מוזר שאוצרת התערוכה לא השכילה למצוא אפילו אמן אחד אשר יבטא איזשהו מסר חיובי כלפי עברו הקיבוצי.

התערוכה פתוחה עד חודש ספטמבר. כך שלכל אלה, הורים וילדים לשעבר, שירצו להיזכר
בטראומות של אותה תקופה, מובטחת לכם מנה גדושה של גירויים ומי שיחפש הצדקה למצבו
הנוכחי, יוכל למצוא כאן תירוץ מצוין.